

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Мар'яна РІПАК

Львівський державний інститут фізичної культури

Актуальність. Вирішення наукових проблем у будь-якій галузі пізнання значною мірою залежить від визначення теоретичних понять, що розкривають проблему, яку розглядається. З розвитком знань поняття уточнюються, поглиблюються і можуть переходити в інші поняття. Сучасний етап розвитку галузі “фізичне виховання і спорт” в Україні потребує нового осмислення усталених теоретичних положень і, зокрема, *понятійного апарату галузевої науки (О. Вацеба, 2002).*

Визначальним і найбільш широким у теорії і методиці фізичного виховання є поняття “фізична культура”. Фізична культура розглядається як органічна частина культури суспільства і особи [2, 6], що зумовило появу суміжного поняття “фізична культура особистості”. Зроблено чимало спроб дати теоретичне обґрунтування поняття “фізична культура особистості”, але вчені при розкритті змісту даного поняття використовують різні термінологічні складові [1, 5, 6, 8].

Особа вчителя характеризується багатьма соціально значущими рисами, одна із яких – загальна культура. Загальна культура слугує специфічною основою педагогічної культури. Наявність в загальній і педагогічній культурі такої складової як фізична культура, дає підставу до розгляду поняття “фізична культура особистості вчителя” [3].

Мета дослідження. Проаналізувати підходи до визначення змісту поняття “фізична культура особистості” та вивчити структуру і рівні розвитку фізичної культури особистості вчителя.

Методи та організація дослідження. Теоретичне дослідження проведено в використанні методів системного та історико-логічного підходів, аналізу і синтезу [2].

Інформаційну основу дослідження склали дані підручників і навчальних посібників з теорії і методики фізичного виховання, монографії з питань фізичної культури, результати наукових досліджень з проблеми “фізична культура особистості”.

Результати дослідження та їх обговорення. Перше визначення поняття “фізична культура особистості” наводиться у виносках підручника “Теория и методика физического воспитания” для студентів інститутів фізичної культури під загальною редакцією Л.П. Матвеева, О.Д. Новикова (1976). У ньому вказано, що “термін “фізична культура” має ще інші, більш вузькі значення. Так, кажуть про фізичну культуру особистості, розуміючи під цим втілені в самій людині результати використання матеріальних і духовних цінностей, що мають відношення до фізичної культури в широкому розумінні, тобто засвоєні людиною знання, вміння, навички, досягнуті на основі використання засобів фізичного виховання, показники розвитку та ін.” [7].

У 80-ті роки ХХ ст. характеристика фізичної культури, як органічної складової культури суспільства і самої людини, здійснювалася в трьох аспектах: діяльнісному, предметно-ціннісному і персоніфіковано-результативному [2, 5]. Діяльнісний аспект передбачає рухову активність людини, зокрема раціональні форми її організації, предметно-ціннісний – сукупність засобів і методів реалізації завдань, важливих для особистості. Персоніфіковано-результативний аспект характеризується сукупністю корисних результатів рухової діяльності особистості, втілених в самій людині.

гармонійний фізичний розвиток, рівень фізичної підготовленості, ступінь досконалості рухових вмінь, навичок, оптимізація фізичного стану. У цих аспектах фізична культура особистості та індивідууму розглядається у сучасних публікаціях [3].

За В.І. Цариком (1989), особиста фізична культура людини – це прагнення до фізичного вдосконалення, застосування на практиці знань, вмінь, навичок з цільового використання фізичних вправ, загартування, масажу, аутотренінгу, самомасажу, відмова від шкідливих звичок.

В.К. Бальсевич [1] зміст поняття, що розглядається, доповнив спрямованістю активності фізичної активності людини, але на перше місце поставив у фізичній культурі особистості повноту знань (про значення фізичної підготовки, методи організації рухової активності, засоби фізичного вдосконалення) та рівень розвитку рухових якостей. Ним розроблені контрольні якісні показники рівня фізичної культури осіб різного віку.

У підручнику “Основы теории и методики физической культуры” для технікумів фізичної культури під редакцією О.О. Гужаловського (1986), у зміст поняття “фізична культура особистості” вперше включено такий термін, як здоров’я людини [6].

Сьогодні фізична культура в особистісному плані характеризується як доцільна рухова активність людини у вигляді різних форм рухової активності, спрямованої на формування необхідних рухових навичок, фізичних здібностей, оптимізацію здоров’я та життєздатності [4,8]. У сучасних дослідженнях з питань фізичної культури особистості розрізняється пізнавальний, почуттєвий, мотиваційний та поведінковий критерії (А. Огністий, К. Огніста, 2001).

Структура фізичної культури особистості вчителя теоретично обґрунтована В.Е. Віленським [3], і включає в себе три компоненти:

- мотиваційно-ціннісні орієнтації особистості на активно позитивне ставлення до фізичної культури, сформовану життєву потребу в ній; систему знань і переконань, які спрямовують практичну виховну діяльність вчителя з учнями засобами фізичної культури і спорту;
- фізичну досконалість особистості;
- діяльну суть фізичної культури, яка проявляється у широкому діапазоні фізкультурно-спортивної активності, саморозвитку, самовихованні, у вдосконаленні педагогічної діяльності.

Обґрунтовано такі рівні розвитку фізичної культури особистості вчителя, як: загальноосвітній, початкової грамотності, освіченості, творчого використання [3].

Ситуативний рівень характеризується відсутністю позитивного ставлення до особистості фізичної культури, прагнення цілеспрямованого використання її у житті та професійній діяльності. Певний інтерес і активність вчителя виникають в умовах новизни, новизни.

Рівень початкової грамотності означає особисте використання окремих елементів фізичної культури повсякденного побутового характеру.

Рівень освіченості передбачає інтерес вчителя до предметного змісту фізкультурно-спортивної діяльності, а також використання не тільки її індивідуальних і колективних форм, але і відносно обмежене її впровадження серед учнів (організація і проведення фізкультурних хвилинок, рухливих ігор на перервах та інше).

Рівень творчого використання характеризується впевненістю у ролі фізичної культури у формуванні гармонійно і всебічно розвиненої особистості. При цьому рівні досягається повноцінна реалізація фізичної культури в професійно-особистісних

якостях вчителя, в його навчально-виховній діяльності, в різноманітних формах прояву соціальної активності.

Аналіз науково-методичної літератури з питань підготовки і професійної діяльності шкільних педагогів дозволяє зробити висновок, що питання про фізичну культуру вчителя розглядається, переважно з позиції готовності до реалізації міжпредметних зв'язків у фізичному вихованні (Г. Гоциридзе, 1998; И. Овчинникова, 1998; І.М. Чернобай, 1998 та ін.).

Рівні фізичної культури в особистісному аспекті вченими не досліджувалися. Разом з тим, масова педагогічна практика свідчить, що фізична культура для більшості вчителів ще не стала особистою цінністю, не знаходить належного відображення у їхньому способі життя, не розглядається як чинник педагогічної культури. Існує думка, що стан здоров'я, нерациональне співвідношення розумового та фізичного навантаження не дозволяють вчителям реалізувати свій творчий потенціал і є одними із найсуттєвіших обмежень у їх педагогічній діяльності (В.В. Крижко, Є.М. Павлютенков, 1998; Л.О. Мазур, 2002). Результати опитування вчителів різних спеціальностей (Д. Данилов, 2002) свідчать, що загальний рівень фізичної культури педагогічних колективів шкіл може бути оцінений як низький.

Нами передбачено проведення дослідження, в якому будуть вирішуватися такі завдання:

- визначення рівня наявних знань та вмінь шкільних педагогів з раціональної організації як особистої рухової активності, так і рухової активності учнів;
- вивчення обсягів і форм рухової активності вчителів;
- встановлення мотивів та інтересів педагогічних працівників до різних видів фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Для вирішення дослідницьких завдань будуть застосовуватись наступні методи: бібліографічний пошук, збір та аналіз літературних джерел, контент-аналіз, анкетування, експертна оцінка, педагогічний експеримент, математична обробка результатів.

Результати дослідження дадуть змогу встановити рівні розвитку особистої фізичної культури вчителя та розробити комплекс організаційно-методичних заходів з оптимізації рухової активності шкільних педагогів з метою зміцнення їхнього здоров'я та підвищення працездатності.

Висновок. У науково-методичній літературі поняття “фізична культура особистості” розглядається у діяльнісному, предметно-ціннісному і персоніфікованому результативному аспектах.

Узагальнення визначень цього поняття різними авторами свідчить, що фізична культура в особистісному плані включає в себе комплекс показників: мотивацію рухової активності та форми її організації, відмову від шкідливих звичок; знання, рівень фізичної підготовленості, рухові вміння і навички, гармонійний фізичний розвиток, оптимізоване здоров'я і працездатності.

Теоретично обґрунтовано структуру фізичної культури особистості вчителя та її розвитку. Разом з тим, проблема фізичної культури особистості вчителя залишається недостатньо вивченою і потребує подальшого наукового обґрунтування.

Література:

1. Бальсевич В.К. *Физическая культура для всех и для каждого.* – Москва: Физкультура и спорт, 1988. – 208 с.

1. *Введение в теорию физической культуры: Учеб. пособие для ин-тов физ. культ. / Под ред. Л.П. Матвеева. – Москва: Физкультура и спорт, 1983. – 128 с.*
2. *Зиленский М.Я. Общая, педагогическая и физическая культура в структуре личности учителя // Теория и практика физической культуры. – 1987. – №6. – С.18-21.*
3. *Деминский А.Ц. Бытие физической культуры. – Донецк: Донбасс, 1997. – 232 с.*
4. *Очерки по теории физической культуры / Сост. и общ. ред. Матвеев Л.П. – Москва: Физкультура и спорт, 1984. – 248 с.*
5. *Основы теории и методики физической культуры: Учеб. для техн. физ. культ. / Под ред. А.А. Гужаловского. – Москва: Физкультура и спорт, 1986. – 352 с.*
6. *Теория и методика физического воспитания. Учебник для ин-тов физ. культуры / Под общей ред. Л.П.Матвеева, А.Д.Новикова. – 2-е изд, испр. и доп. – Т.2. – Москва: Физкультура и спорт, 1976. – 256 с.*
7. *Штан Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. – Ч.1. – Тернопіль: Степан, 2001. – 272 с.*

PHYSICAL CULTURE OF TEACHER PERSONALITY AS SCIENTIFIC PROBLEM

Marjana RIPAK

L'viv state institute of physical culture

Approach to determination of the concept “physical culture of personal” is being described in this article. Characteristic were received of different levels of development of physical culture of teacher personality. The structure of physical culture of teacher personality has been substantiated.

ФОРМУВННЯ ЦІННОСТНОГО СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Олександр СМАКУЛА

Ізмаїльській державний гуманітарний університет

У сучасному суспільстві помітно знижується ціннісне ставлення молоді до фізичної культури. Факторами, що викликають це становище, слід вважати: зменшення реальних можливостей щодо занять фізичною культурою, комерціалізацію спорту, все зростаючу популярність серед молоді малорухомих видів відпочинку (телебачення, комп'ютерні ігри тощо).

Тому сьогодні вкрай актуальним є питання збереження та розвитку ціннісного ставлення до фізичної культури у студентів педагогічних навчальних закладів. Адже майбутній педагог ставиться до власного здоров'я, його збереження та розвитку в процесі навчання, суттєво залежить в майбутньому не лише його професійна придатність, а й ставлення його учнів. Адже вчитель залишається взірцем